RUSKI = INWALID

N° 137.

SOBOTA. 12 Czerwca 1820 r.

CZYLI

WIADOMOŚCI WOJENNE.

Treść. Wiadomości Zagraniczne: Angliia. Hiszpaniia. Rozmaitości.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

ANGLIIA.

z Londynu, 30 *Maia*.

Otrzymano tu wiadomość z Jamaiki, że córka Pana *Hom Popham* umarła na zaraźliwą gorączkę, od roku iuż przeszło niszczącą tę wyspę.

Gazeta nasza dworska zawiadamia o mianowaniu Pana F. *Catcart* sekretarzem poselstwa do Petersburga, a Pana *Disbrow* także sekretarzem poselstwa do Szwaycaryi.

Pamiętna mowa którą powiedział margrabia *Lansdoun* na posiedzeniu parlamentu wyższego 26. b. m. zawiera między innem co następuie: „Znaczna liczba ludzi klassy pracuiącey iest teraz zupełnie bez roboty, a mnóstwo towarów bez wyprzedania. Z tego to powodu rozumiem, iż naylepszy środek do ożywienia handlu naszego zależy na tem, aby ułatwić wszelkie nasze stosunki z mocarstwami sąsiedzkiemi i znieść wszelkie handlu ograniczenia celem dania mu iak naywiększey wolności. Drugi przedmiot o którym wspomnę niemniey iest ważny. Sciąga się on po części do systematu naszey żeglugi. Zmiana którą podaię tak iest ograniczona, iż i sami nawet naygorliwsi obrońcy tego systematu nic tu nieznaydą do odrzucenia. Miłoby mi było nawet gdyby i właściciele okrętów zgodnie to przyięli. Proiekt zaś moy iest ten, aby okrętom obcym wolno było wprowadzać do portów naszych wszelkie towary Europeyskie, niewchodząc w to czy przywiezione towary są rzeczywiście tego mocarstwa, zkąd iest okręt, czyli też pochodzą z rękodzielni inney krainy europeyskiey. Trafia się nieraz że okręt wychodzący z portu np. niderlandskiego, niemaiąc dostatecznego ładunku, zawiia do portu francuzkiego dla iego dopełnienia. Według teraznieyszego naszego systematu okręt taki niemoże bydź przyięty do portu naszego. Jeśli zniesiemy to postanowienie, wszelkie wten

czas niedogodności, tak przykre dla cudzoziemców znikną zupełnie. Zawsze iednak towary kolonialne niemaią należeć do tego postanowienia. Zresztą cel moiego przełożenia zależy na zupełney wolności *handlu tranzitowego*. Zachęci ona kupców zagranicznych do wysyłania okrętów swoich do naszych portów, iuż to dla przesłania towarów swoich, iuż dla dopełnienia ładunku. Słowem im ta wolność mniey iest ograniczoną, tem więcey nam obiecuie korzyści. Nasze porty staną się wtenczas powszechnemi składami towarów całey Europy. Odpowiedzą mi zapewne że wprowadzenie takiey wolności byłoby szkodliwe dla rękodzielni płócien irlandskich potrzebuiących szczególney opieki. Dla tego to wczasie woyny należało płacić piętnascie procentow od płucien cudzoziemskich; lecz teraz wszyscy są przekonani, że zmnieyszenie tych opłat nieprzyniesie uszczerbku handlowi wewnętrzuemu.«

»Twierdzą że handel nasz z morzem Baltyckiem nieiest tak znaczący, iak był niegdyś; lecz wiadomo mi iest z naypewnieyszych źródeł że Rossyia i Prussy prowadzą swóy handel powiększey części z okrętami W Brytańskiemi. Wprowadzenie drzewa do budowy z portów morza Baltyckiego zawsze iest dla nas korzystne; płaciemy bowiem za nie prawie zawsze płodami rękodzielni naszych. Zachodzi tu pytanie: Ktoż to na iarmarku lipskim kupuie naywięcey towary nasze, czyż nie kupcy przybywaiący z północnych kraiów Europy?— Rozbieraiąc ten przedmiot, na dwa punkta ustawiczną powinniśmy mieć uwagę: Nayprzód, na rozszerzenie samego handlu, przez wprowadzenie naylepszych materyiałów, a powtóre rozszerzenie żeglugi koniecznie ztąd wynikaiącey.—Podatek od win francuzkich składa 143 funty i 18 szylingów od tonny, a od hiszpańskich i portugalskich tylko 95 funtów szterlingów. – Skutek tego był taki, iż summa tych opłat z roku przeszłego była mnieyszą od lat poprzednich o 220 tysięcy funtów. Zdaiemi się że na ten przedmiot możnaby było zawarć z rządem francuzkim osobną ugodę korzystną dla naszych rękodzielni. Bo chociaż to mocarstwo nieokazywało dotychczas naymnieyszey chęci zawarcia z nami traktatu handlowego; zawsze atoli gdybyśmy pozwolili wprowadzania win francuzkich na tychże prawidłach iak hiszpańskich i portugalskich, nieodmówiłoby dla nas przyzwoitego wywdzięczenia się.

Życzyłbym też zmnieyszenia opłat od towarów iedwabnych, zawsze iednak przyiąwszy srodki, ochraniaiące od szkody rękodzielnie kraiowe.«

»Teraz powiem słów kilka o handlu wschodnio indyyskim. Tu kupiec brytański poddaie się takim ustawom, których żadną miarą przestąpić niemoże. Skoro tylko okręt płynący do Indyi dóydzie przylądka *Dobrey nadziei*, niewolno mu daley płynąć ani zawiiać do innych portów ani nawet ładować herbatę składaiącą nayglównieyszy artykuł tego handlu. Wszystkie te przywileie służą tylko kompanii wschodnio indyyskiey. Lecz czyż to szanowne towarzystwo i tego nawet drugim niepozwoli, czego samo uczynić niemoże. Handel prywatny w Indyiach wschodnich wolny iest tylko dla okrętow więcey 500 tonnów maiących; lecz gdyby kupcy nasi mieli prawo używania pomnieyszych okrętów, odkryliby może wtenczas nową gałęź handlu z obszerną krainą do 70 milionów maiącą ludności. Rzecz iest godna uwagi, że Amerykanie większą w tey mierze maią wolność aniżeli sami Anglicy; udaią się bowiem prosto z Kantonu do Walporaiso, wtenczas gdy Anglicy muszą pierwiey zawinąć do Anglii. Związki nasze z Buenos Aires i innemi południowo Amerykańskiemi prowincyiami, przez samą tylko przyiaźń mogą się przedłużyć.«

»Oto są przedmioty które podaie pod rozbior kommissyi, którą powinniśmy mianować. Jeśli będę także w liczbie iey członków, zapewne wszystko uczynię co tylko posłużyć może do ożywienia i rozszerzenia handlu naszego, i powrócenia mu tego kwitnącego stanu, w którym był niegdyś.

Hiszpania.

z Madrytu, 23 Maia.

Doniesienia prywatne o ostatnich rozruchach w Saragossie niezupełnie się zgadzaią z urzędowemi, ogłoszonemi w Madrycie. Według pierwszych 14 b. m. wieczorem przyszło 500 ludzi pospólstwa i chłopów na rynek tameczny i chciało zwalić pomnik konstytucyyny. Przyczem wołano: »Niech żyie Religia! Niech żyie Król! niepotrzeba konstytucyi.

W Sewilli także zaszły rozruchy i zamiesza-

nia w woyskach *Riego* i pięciu artylerzystów ciężkie odniosło rany. Jednakże ten Jenerał wkrótce potrafił usmierzyć niespokoynych i na zgodę wyprawił wielką ucztę.

z Irun, 21 Maia.

Wczora z rana przeiechało przez miasto tuteysze dwóch gońców, z których ieden przeznaczony iest do Paryża a drugi do Londynu. Oba wyiechali z Madrytu w nocy z 18go na 19ty b. m. Właśnie w tym czasie naywiększa i powszechna niespokoyność panowała w tey stolicy. Rozumiano że klub *Lorenzini* wkrótce miał bydź zamkniętym zupełnie. Gwardyia Królewska miała rozkaz bydź w zupełney gotowości za pierwszem uderzeniem w bęben; konie nawet były osiodłane. — Wszystkie warty koło zamku Królewskiego były podwoione, a woysku składaiącemu osadę madrycką porozdawano mocne naboie. Ze wszystkiego było widać, iż ważne iakieś nastąpią wypadki.—Rząd Królewski przedsięwziął tym czasem dalsze środki, aby ile można poskromić klubistów w ich niesłusznych pretensyiach.

Pułk Asturyyski wstąpił do Saragossy i zupełna spokoyność natychmiast powróciła do miasta tego. Biskup, który podeyrzany o należenie do podniecenia rozruchu był uwięziony, otrzymał wolność; lecz trzech officialistów iego i tyleż dominikanów są iescze pod aresztem.—Wybory nasze powiększey części sprzyiaią duchowieństwu. W kollegiiach wybierczych Burgowskiey Toledzkiey i innych większa połowa członków złożona iest z Xięży W. Kollegii prowincyonalney Arragońskiey z 27 członków ią składaiących, iedynastu iest duchownych.

ROZMAITOSCI.

O iawności w sprawach narodowych w Anglii.

z Dziennika Oppozycyynego Weymarskiego.

(Dokończenie).

Niemoże wprawdzie każdy mieszkaniec być przytomnym na obradach władz Rządowych, lecz każdemu służy prawo zasięgać wiadomości o tem co na nich zaszło. Wszyscy równy maią interes znać powody; obowięzuiącego ich postanowienia, aby wiedzieć, w iakim duchu który urzędnik głosował, i tym sposobem, aby w każdym z nich sam mógł oceniać talenta i moralną wartość, które w przyszłości iego wyborem kierować będą. Wolny bieg działań Rządowych, zupełna ich iawność, są zatem niezbędną koniecznością z potrzeb i ustaw wolnego narodu wynikłą.

Lecz gdy obywatel każdy iest powołany do czynnego udziału w wykonywaniu władzy naywyższey, gdy ma prawo być wszystkim obradom przytomnym, kiedy zdawaiącemu sprawę z działań swoich urzędnikowi, pochwałę lub naganę, w nagrodę lub karę wymierza, kiedy przy każdym nowym wyborze na baczney ma uwadze, nietylko zdatności i maiątek kandydata, ale nadto przeszłe iego sprawowanie się pod ścisłą bierze krytykę, i z nich na przyszłość wyprowadza wnioski; kiedy urzędnik obowiązanym się czuie każdy krok swoy w oczach współziomków usprawiedliwiać, kiedy nadto pod pozorem natłoku własnych interesów, od usług publicznych nikt się wymówić niemoże; wynika ztąd, że każdy urzędnik wyższy czy niższy, ubogi czy bogaty musi mieć wolność, udzielania ludowi spostrzeżeń swoich nad czynnościami Rządu, tak iuż dokonanemi, iako i nad temi, które w przyszłości naystosownieyszemi sądzi. Większa część narodu nie iest zdolną sama przez się sądzić o rzeczach, potrzebuie być oświeconą, i korzystać z dostrzeżeń ludzi rozsądnieyszych od siebie: wolne zatem wyiawienie opinii, i rozchodzenie się takowey przez druk lub pisma, iest dla Anglika prawem bardzo ważnem, i droższem, niżli prawo pociągania do sądu każdego który się własności targać ośmiela.

Bez iawności spraw publicznych, wszelkie zobopolne gwarancie, wolność wyborów, narodowa reprezentacya, zniesienie przywileiów, wolność osobista, wolność druku, sąd przysięgłych, prawo oporu, niczem innem nie są, tylko idealnemi środkami bezpieczeństwa, wyrazami bez żadnego znaczenia, za płaszczyk prywatnemu interesowi, i wyuzdanym namiętnościom służącemi. Mogą one zasłonić prywatne osoby od pomnieyszych grabieży, lecz przeciw silnieyszym napaściom zasłonić niemogą.

Jeśli powszechna opinia publicznie wykazać się niemoże, ieśli przed ten naywyższy Trybunał nikogo skutecznie wezwać niewolno, na ten czas wszystkie prawa i formy czczem są mamidłem, siła ich łatwo zniszczyć się daie. Opinia tylko iest iedyną i prawdziwą siłą, która naydzielniey wszelkie napaści samowolności odpiera, która tylko zachowuie, wolność w swey mocy i wytrwałości, przeciw despotyzmowi, Oligarchii, Demagogom, i przeciw gorszey od wszystkich, anarchii.«

Panowanie opinii powszechney w Anglii tak iest silne że iey nawet pierwszy Minister pochlebia i dogadza, że nawet naywyższy sędzia lubo z mieysca swego odwołanym być niemoże, lubo zupełnie niezawisły od ludu, znany powszechnie ze swoich zdolności i nieskazitelnego charakteru, chociaż go prawo niewiąże aby się ze zdania swoiego tłumaczył, przecież nie wyda wyroku naymnieyszey nawet wagi, aby zarazem powodów iego ogłosić niemiał. Uległość ta dla opinii powszechney tak się daleko posuwa, że sędziowie niewahaią się publicznie oświadczać, dla czego np. rozstrzygnienie wątpliwości w zastosowaniu prawa zdarzaiących się temu a nie innemu zgromadzeniu poddaią, dla czego posiedzenie w mieyscu zwyczaynem, lub w składzie osób zwyczaynych odbywać się niemoże.

Prawo nakazuie tylko publiczną instrukcią processu i publikowanie wyroku, lecz tak wielkiem iest uszanowanie sędziego Angielskiego dla ludu, że iakkolwiek znakomita iest iego powaga, którą sobie przez bezstronność wyroków swoich ziednał, iakkolwiek nieograniczone zaufanie ludu w prawie którego korzyści są nieocenione, przecież sędzia Angielski niemałby uchybić nayważnieyszemu swemu obowiązkowi, gdyby pobudek wyroku, a nawet zdania własnego niewynurzył publicznie. Więcey powiem, Lord kanclerz w 1817 roku rozstrzygaiąc spór familiyyny i zupełnie prywatny, dla uzyskania obiaśnień, i na żądanie stron, wezwał ie do swoiey izby, z wyłączeniem publiczności. Natychmiast *Dzienniki* postępek ten naczelnika sprawiedliwości ogłosiły iako nieprawny, i zmierzaiący do obalenia publicznego sądowego postępowania. Gdzie indziey pociągnionoby wydawcę do sądu, za to że się poważył postępki Ministra naganiać a ten naywyższy sędzia, okazałby mu swoie nieukontentowanie, lub przynaymniey dowiódł pogardzaiącem milczeniem, słuszności kroku swoiego; lecz w Anglii inaczey się stało: Kanclerz korzystał z pierwszego zdarzenia, aby przed publicznością licznie zebraną, wystawić pobudki, dla których postępek iego nieubliżał prawu; a lubo Dzienniki nieprzestaiąc na tem zbiiały tłómaczenie Kanclerza, przecież okoliczność ta dowodzi, iak dalece pierwszy urzędnik państwa sądzi się być uległym opinii powszechney i iak silnie się taż opinia do utrzymania praw przyczynia.

Opinia ta publiczna wpoiła w Anglików przekonanie o wielkich korzyściach, ich prawodawstwa i Rządu, ona to żywi i utrzymuie duch publiczny, i ów narodowy charakter, który się równie w obronie swobód kraiowych, iako i o odpieranie zewnętrzney napaści, tak dzielnym okazuie: iey to winni są Anglicy zwycięztwo w nayokropnieyszey walce iaką kiedy narody z sobą wiodły, a w którey wszystkie inne Europy państwa uległy, alboby w krótce uledz musiały. Ta to publiczna opinia z równą wytrwałością i męstwem kazała im wszystkie ofiary ponosić, strzegła Anglii od zarazy zasad rewolucyynych: wpoiła w obyczaie i zwyczaie Anglików, ślepe uszanowanie dla praw kraiowych: iey to nakoniec, winna iest Anglia Rząd znakomity przez swoią bezstronność, sprawiedliwość i wspaniałomyślność w tłómaczeniu i zastosowaniu prawa, godny uwielbienia z głębokiey znaiomości politycznego i cywilnego prawodawstwa.

PS. Pani *Catalani* w czwartym swoim koncercie miasto oznaymionych sztuk będzie spiewać wielką aryią: *Gratias agimus Tibi*, w Towarzystwie klarynetu. — 2) Waryiacie *Rodrigo.* — 3) *Non pui andrai farfalone*, przez *Mozarta.* 4) Scenę i aryią z *Mitrydata. Per quest amare le lagrime.*

---

w Petersburgu.

w drukarni woienney Głównego Sztabu JEGO CESARSKIEY MŚCI.